

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Матеріали
науково-практичної інтернет-конференції
(23 квітня 2021 року)

ОДЕСА
2021

УДК 343.98:343.95
A43

*Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво
перевищували пропоновані обсяги*

A43 **Актуальні** аспекти криміналістичного та психологічного
забезпечення правоохоронної діяльності, м. Одеса, 23 квітня
2021 р. Одеса: ОДУВС, 2021. 269 с.
УДК 343.98:343.95

© ОДУВС, 2021

*Бершавська К. Р.,
студент факультету №1 ННІПК ОДУВС*

*Науковий керівник:
Матієнко Т. В.,
професор кафедри криміналістики та психології ОДУВС
кандидат юридичних наук, доцент*

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДЛІТКІВ, СХИЛЬНИХ ДО ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ

В дослідженнях фахівців відмічається, що самосвідомість підлітків відбиває особливості «перехідного» віку тому що це вже не діти, але ще не дорослі. Це детермінується цілим рядом обставин.

Так, рольова невизначеність і прикордонність їхнього соціального статусу доповнюється суперечливістю механізмів їхнього соціального контролю: колишні форми зовнішнього контролю з боку батьків, вчителів і інших дорослих, засновані на слухняності, уже перестають діяти, а внутрішні форми контролю - самоконтроль і саморегуляція - ще не склалися чи не зміцніли [6, с. 231].

Як відмічає Е. І. Рогов [7, с. 112] головний новотвір підліткового віку – почуття дорослості – виявляється в зростанні тенденції до волі і незалежності. Отже, «горизонтальний вектор спілкування» з однолітками, як з рівними між собою, здобуває велику значимість у порівнянні з «вертикальним» (нагору) з дорослими.

На цьому етапі онтогенезу розвивається абстрактно-логічне мислення, відбувається відкриття для себе власного внутрішнього світу і з'являється інтерес до внутрішнього світу інших; Я-концепція підлітка вже сформована і починає виконувати свої функції, хоча не є ще досить послідовною, диференційованою й узагальненою [2, с. 321].

Іспитом різних стратегій поведінки, стилів міжособистісних відносин, рольових переваг стає для підлітків спілкування. Вибір найбільш прийнятних орієнтирів відбувається на тлі статусних коливань, тому що невдалі спроби приводять до різних соціальних санкцій.

Зростання потреби в спілкуванні настільки велике, що стає ведучим для даного віку, хоча далеко не усі підлітки вміють спілкуватися. Завдяки недостатньої сформованості вольових і комунікативних якостей, виникають різні бар'єри спілкування. Одні підлітки не

зважаються першими підійти і познайомитися, особливо з особами протилежної статі; вони не вміють підтримати бесіду, тому що не вміють слухати інших – у цьому віці їм важливіше висловитися самим. Інші погано відчують настрій і стан партнера по спілкуванню, а значить часто попадають у не зручне становище, говорячи щось невлад чи недоречно – і тому частіше всього у компаніях відсиджуються в куті і т.д. Невдалі спроби в такій значимій для підлітків діяльності, як спілкування, порушують їхню самоповагу, в зв'язку з цим у них формується неприйняття себе, як нездатного до спілкування, що веде до згортання числа спроб вступу в контакт, тобто до змушеної самотності, яку вони переживають дуже болісно [5, с. 13].

Інколи невдачу в одній області іноді вдається компенсувати успіхами в іншій, тоді самоповага страждає менше. Це може бути коли соціально благополучні підлітки компенсують невдачі в спілкуванні за рахунок гарного навчання, ерудиції, занять спортом, різних хобі і незвичайних захоплень. Але якщо в підлітка не виявляється ніяких яскравих здібностей, і при цьому він не може і не вміє бути лідером, вчиться погано, з дорослими вступає в конфлікти, в цьому разі самооцінка, і без того хитлива, в силу вікових особливостей, різко падає або компенсаторно завищується.

В підлітковому віці дуже важливою потребою є самоствердження серед однолітків, прагнення зайняти своє місце в групі, і він готовий на все, аби тільки бути заміченим однолітками. Саме це є однією з причин, що штовхають підлітка на паління, уживання спиртного чи наркотиків. Він буде демонструвати показну браваду чи поведінку, що відхиляється від загальноприйнятих норм, може навіть зробити суїцидальну спробу (реальну чи демонстративну), поки не знайде спосіб підтримати свою самоповагу на прийнятному рівні [3, с. 134].

Крім того, з віком ростуть потреби самих підлітків – їм ще багато чого треба знати і спробувати, перш ніж вони стануть дорослими. В цьому випадку багатьма рухає мотив усе в житті спробувати, скоріше випробувати усе, що можуть дозволити собі дорослі [4, с. 13].

Однак слід враховувати, що фізіологічне навантаження на організм у період статевого дозрівання, бурхливого росту і перебудови всіх його систем часто провокують сховані психічні розлади.

Нарешті, зростає обсяг вимог до підлітків, крім інформаційних перевантажень у школі й у засобах масової інформації, і чекань з боку дорослих.

Наведені дані дають змогу зробити висновок про те, що перебудова самосвідомості на основі абстрактного мислення, відкриття для себе свого внутрішнього світу, статусно-рольова невизначеність, спілкування і вироблення власного комунікативного стилю, самоствердження серед однолітків, процеси статевого дозрівання, потік вимог, що збільшується, з боку соціального оточення, інформаційні перевантаження – усе це ставить підлітка в складні, жорсткі умови, які вимагають від нього рішення безлічі задач «на особистісний зміст», на співвіднесення цінностей.

При вирішенні психологічної проблеми про детермінанти поведінки і прийняття відповідальності за свій вибір важливо зрозуміти, що усвідомлення можливості вибору в поведінці дає можливість людині прийняти відповідальність на себе за наслідки своїх вчинків. За вираженням Р. Френкіна, «індивід не може діяти поза умовами, однак багато чого можна враховувати заздалегідь і при цьому намічати різні дії. Завдяки психічному відображенню ситуації, в індивіда відкривається можливість вибору» [8, с. 311].

Тільки в процесі соціалізації індивід засвоює норми, традиції, правила і цінності соціуму. Як справедливо зауважує Г. В. Олпорт, важливі не знані цінності, а значимі. «Тільки визнана цінність здатна виконати функцію орієнтира поведінки, і тим самим, детермінує соціальні реакції людини».

Б. С. Братусь вважає, що найважливішою детермінантою поведінки є моральна позиція особистості і визначає її як: «сукупність основних відносин до світу, до людей, до себе, що задаються динамічними значеннєвими системами» [1, с. 204]. Моральна позиція зміцнюється, будучи свідомою, тобто коли з'являються особистісні цінності, як усвідомлені значущі для людини утворення. В цьому разі ясно, що суб'єкт, який скоїв злочин, теж особистість, але особистість, яка має іншу, аморальну позицію, засновану на іншій ієрархії цінностей, негативних з погляду суспільства. Це слід враховувати при оцінці особистості. Вона може бути відповідна нормі чи аномальній при її вихованні, психокорекції чи психотерапії. При цьому варто мати на увазі не тільки особливості її поведінкових проявів, але і загальні значеннєві установки, основні мотиви і способи їхньої реалізації, а також те, як вони співвідносяться із соціальними і моральними цінностями.

Отже, можна констатувати, що «моральна позиція особистості» прямо зв'язана з її уявленнями про себе, тому що «детермінантами

поведінки особистості є когнітивні структури її Я-концепції (динамічні значеннєві структури, особистісні цінності; знані способи досягнення цілей, що входять у його межі допустимості) і афективні структури Я-концепції, що саме і складають систему відносин до себе і до світу».

СПИСОК БІБЛЮГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Віцько О. В. Теорія соціальних мереж як методологічна основа вивчення епідеміології молодіжного наркотизму [Текст] / О. В. Віцько // Право і Безпека. 2012. № 2. С. 203-208.
2. Крайч Г. Психология развития. СПб.: Питер, 2000. 922 с.
3. Менделевич В. Д. Психология девиантного поведения. М.: МЕДпресс, 2001. 386 с.
4. Мушинська О. В. Гендерні особливості смислової сфери особистості неповнолітніх правопорушників: Автореф. дис... канд. психол. н.: 19.00.06 / Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2005. 20 с.
5. Овчарова Р. В. Ранняя профилактика и коррекция социально-педагогической запущенности детей: Автореф. дис. ... д-ра психол. н.: 19.00.07 / Ин-т развития личности. М., 1995. 42 с.
6. Реан А. А. Психология человека: от рождения до смерти. СПб.: «Прайм-ЕВРОЗНАК», 2005. 416 с.
7. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога: Учеб.пособие: В 2 кн. Кн.1 / Е. И. Рогов М.: ВЛАДОС, 2001. 384 с.
8. Фрэнкин Р. Мотивация поведения. СПб.: Питер, 2003. 651 с.

Бершавська К. Р.

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ПІДЛІТКІВ, СХИЛЬНИХ ДО ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ... 91

Борисюк О. М.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ У
МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ
УКРАЇНИ..... 94

Гаркуша Г. О.

ГОТОВНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ДО НАДАННЯ ПЕРВИННОЇ
ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ..... 98

Грабарчук А. Г.

УГОДА ЯК КОМПРОМІС У ВИРІШЕННІ КРИМІНАЛЬНО-
ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ..... 102

Єфремова С. О.

НЕВЕРБАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.... 105

Заволокіна В. А.

РЕФЛЕКСІЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ОСОБИСТОЇ ЗРІЛОСТІ
ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ..... 109

Заволокіна В. А., Проценко О. О.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ (КОНТАКТ) ПРАЦІВНИКА
ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ..... 112

Заморій А. С.

ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА
УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ПІД
ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ..... 114

Здерчук А. О.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ПРАВИЛА ПОБУДОВИ ЗАПИТАНЬ
ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ..... 119

Зеленська В. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ДІТЕЙ, ЯКІ
ПОСТРАЖДАЛИ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА..... 124

Каліух О. С.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ СЛІДЧОГО
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ..... 130

Кісілюк М. В.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ
ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ..... 133